

Samtalsfrågor till *Handbok för demokrater*

En bok sammanställd av
SVERKER SÖRLIN, ELISABETH ÅSBRINK OCH OLA LARSMO

Hur gör en enskild människa för att skydda demokratin?

Vi har i Sverige vant oss vid att ta demokratin för given. Men den politiska utvecklingen de senaste åren visar att den demokrati som vi länge tyckte var en självklarhet framstår som både sårbar och ifrågasatt. På initiativ av Hédi Fried, Kristina Persson och Sverker Sörlin startade under våren 2018 ett arbete till skydd för demokratin i samarbete med Studieförbunden, Folkhögskolorna i Sverige och Svenska PEN. En viktig del i detta initiativ, som vi kallar #ViMåstePrata, är denna bok: *Handbok för demokrater*. 22 skribenter, alla engagerade i demokratifrågor, har skrivit varsin text som på ett konkret sätt ger råd om hur man kan arbeta mot ökande segregation, bemöta kunskapsförakt och hantera antidemokratiska rörelser. Skribenterna visar varför demokratin behöver erövras på nytt, varje dag.

Redaktörer till boken är Elisabeth Åsbrink, författare och ordförande i Svenska PEN, författaren och skribenten Ola Larsmo och Sverker Sörlin, författare och professor i miljöhistoria.

Studieförbund och folkhögskolor kan köpa boken till ett specialpris (inkl. moms och exkl. frakt):

1 - 10 ex 75 kr

11 - 24 ex 60 kr

25 ex och uppåt 47 kr För att beställa boken

Kontakta sofia.cecioni@nok.se på Natur & Kultur.

#ViMåsteprata

Samtalsfrågor till *Handbok för demokrater*

För att bidra till reflektion och samtal om demokrati, har vi ställt samman ett antal samtalsfrågor till varje kapitel i boken.

Texterna i boken kan användas på flera sätt. De kan läsas högt vid möten, föreläsningar eller samtal om demokrati och kan fungera som studiematerial till en studiecirkel, en bokcirkel, vid ett kulturprogram eller i ett klassrum. Välj några kapitel eller läs hela boken och anpassa antalet träffar därefter. En text per träff så att det viktiga samtalet får ta plats.

Förslag på upplägg

Trevligt om någon har förberett högläsning av aktuell text. Vid större event och konferenser, fråga om någon som sysslar med teater inom ett studieförbund eller på en folkhögskola har lust att läsa eller hör med en lokal teater om någon skådespelare är intresserad. Annars går det lika bra att läsa – tyst var och en för sig eller högt - på plats i en studiecirkel eller i ett klassrum.

Syftet med samtalsfrågorna är att fördjupa tankar kring demokrati, dela perspektiv och fundera över vad författarna och texterna egentligen ger för råd. Det här är ju en handbok. Hur kan vi själva påverka, vara del av och bidra till demokratin? Vilka råd har du att ge?

Förfoga fritt över samtalsfrågorna, ändra eller ta med de delar som ni vill och lägg gärna till egna samtalsfrågor.

Samtalsfrågor

Läs först texten i boken och titta sedan på samtalsfrågorna som finns samlade här.

Den fattige, den rike och invandraren Marco Armiero	5
Om nödvändigheten av att vara lite obehaglig Majgull Axelsson	6
Elefanten i rummet Aase Berg	7
Skilnadstänkandets och främlinggörandets idétradition Mohammad Fazlhashemi	8
Att förstå ett ögonblick är att se möjligheten att vara med och skapa ett annat Hédi Fried	9
Tänk på vad du säger! Anita Goldman	10
Gå med i ett parti! Göran Greider	11
Erövra ditt medborgarskap! Antje Jackelén	12
Demokratins offer Anna Jörgensdotter	13
”Upp till varje folkmord i historien går en ramp av ord” Ola Larsmo	14
Rädslans politik Daniel Lindvall	15
Demokrati eller plutokrati Per Molander	16
Låt er inte skrämmas av terrorismen! Thomas Olsson	17
Att vara solidarisk med andra är att försvara dina egna rättigheter Nalin Peggul	18
Folkbildning 2.0 Kristina Persson	19
Är musikbranschen odemokratisk? Sara Hjellström (SHY Martin) och Nirob islam (SHY Nodi)	20

Utan biljett Gellert Tamas	21
Vi måste prata om den förbannade kortsiktigheten Anders Wijkman	22
Ut mot de nya torgen Per Wirtén	23
Rösta med fingrarna Nina Wormbs	24
Den hackade medborgaren Timothy Collins, Christian Landgren och Per Ödling	25

Förslag på texter för högläsning

Inledningen i boken	sid
Om nödvändigheten av att vara lite obehaglig Majgull Axelsson	6
Att förstå ett ögonblick är att se möjligheten att vara med och skapa ett annat Hédi Fried	9
Utan biljett Gellert Tamas	21

Den fattige, den rike och invandraren

av Marco Armiero

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den innan eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- Globalisering är en ekonomisk, kulturell och politisk process som innebär att världens länder knyts närmare varandra. Vad innebär det i praktiken? Vilka perspektiv ger texten?
- *”Att förbättra livskvaliteten för de sämst ställda är det bästa motmedlet mot invandrarskräcken”* är ett citat från texten. Håller du med? Motivera ditt svar.
- Öppen diskussion; vad tror ni att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Om nödvändigheten av att vara lite obehaglig

av Majgull Axelsson

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- Skulle du klara Tengils granskning? Vilka hot finns det mot demokratin idag?
- *”Därför är det nödvändigt att vara lite obehaglig även om det innebär att man förstör stämningen på det möte, den middag eller fest som man deltar i”* är ett citat från texten. Håller du med? Motivera ditt svar?
- Är du obehaglig? När då och är det nödvändigt?
- Öppen diskussion; vad tror ni att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Elefanten i rummet

Aase Berg

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- *Människor som erkänner och belyser mörkret inom sig är inte lika benägna att projicera sitt mörker på andra. Den goda demokraten vet hur man gestaltar sin inre antidemokrat. Känn din fiende bättre än dig själv*” är ett citat från texten. Håller du med? Motivera ditt svar?
- Vems värdeskala är det du försöker leva upp till, frågar författaren i slutet av texten. Vad svarar du? Hur viktig är fasaden och hur viktigt är innehållet?
- Öppen diskussion; vad tror ni att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Skillnadstänkandets och främlinggörandets idétradition

Mohammad Fazlhashemi

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- Vad kan du om islam?
- Hur ser du på religionsfrihet? Finns det några gränser för hur och vad man kan tro på?
- Ser du islamofobi i Sverige? Om ja, hur tar den sig uttryck?
- *”Ställ dig själv frågan: hur ofta generaliserar vi om andra människor med annan bakgrund?”* Frågan ställs i texten, vad svarar du?
- Öppen diskussion; vad tror ni att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Att förstå ett ögonblick är att se möjligheten att vara med och skapa ett annat

Hédi Fried

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- Vad vet du om situationen i Tyskland 1936? Finns det likheter med Sverige idag? Eller skillnader?
- *"Ignorera inte det som händer omkring dig nu, för jag känner igen denna början."*, skriver Hédi Fried. Vad händer runt omkring oss som vi bör vara uppmärksamma på? Lever vi i början på något oroväckande, eller finns det positiva tecken som visar på motsatsen?
- Öppen diskussion; vad tror ni att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Tänk på vad du säger!

Anita Goldman

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- Hur upplever du "samtalet" på sociala medier? Skiljer det sig åt från samtalet ansikte mot ansikte? Om, på vilket sätt?
- *Ta ansvar för samtalet*", skriver Anita Goldman. Är det viktigt att ta ansvar för samtalet? Vad innebär det? Och på vilket sätt kan man göra det?
- Öppen diskussion; vad tror ni att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Gå med i ett parti!

Göran Greider

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- Vilka hot mot demokratin tar författaren upp i texten?
- *”Människor har helt enkelt passiviserats, förslöats eller förpassat hela sitt engagemang till Facebook där det känns som att man engagerat sig när man gillat eller ogillat ett inlägg eller hjälpt till att brännmärka eller heroisera en politiker eller någon person”, skriver Göran Greider. Håller du med om den här beskrivningen av vår tid och människors engagemang?*
- Är du själv med i något parti? Om ja, varför? Om nej, varför inte och skulle du vilja vara med?
- Öppen diskussion; vad tror ni att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Erövra ditt medborgarskap!

Antje Jackelén

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- Vad innebär det att vara medborgare? Rättigheter, skyldigheter?
- *”Flera studier har visat att människor som är rotade i en trostradition är mer toleranta och öppensinnade än de som inte är det. Rotlösa människor riskerar att vara sämre demokrater: de faller lättare offer för extrema och fundamentalistiska rörelser.”* Håller du med? Vilken betydelse har tro eller icke-tro för demokratin?
- Öppen diskussion; vad tror ni att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Demokratins offer

Anna Jörgensdotter

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- Anna Jörgensdotter skriver om spanska inbördeskriget. Vad vet du om svenskarnas insatser och engagemang där?
- I boken beskrivs svenskar som kämpande under spanska inbördeskriget. Vilkas kamp för demokratin ställer vi oss bakom och vilkas kamp "glömmer" vi bort? Och vad beror det på?
- Öppen diskussion; vad tror ni att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

”Upp till varje folkmord i historien går en ramp av ord”

Ola Larsmo

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- *”Upp till varje folkmord i historien går en ramp av ord”* är titeln på den här texten. Vilka ord, vilket språkbruk, har vi i Sverige som kan tänkas hota demokratin?
- Vad innebär avhumanisering och hur kan den gå till? Vilken betydelse har språket och orden för hur vi ser på, och behandlar, varandra?
- Öppen diskussion; vad tror ni att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Rädslans politik

Daniel Lindvall

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- *"Vid sitt installationstal 2008 talade Barack Obama om styrkan i det amerikanska samhället och att väljarna "valt hopp framför rädsla, samling för en sak i stället för konflikt och osämja". Hans efterträdare Donald Trump menade snarare att amerikanerna hade all anledning att vara rädda och uttryckte lakoniskt att "den amerikanska drömmen är död". Hur stor betydelse för framtidstron tror du att dessa olika politikernas hållning och agerande spelar?*
- Vilka människor tror du är rädda för samhällsutveckling idag och vad är de rädda för? Hur kan vi skapa mindre rädsla och mer tillit och trygghet?
- Öppen diskussion; vad tror ni att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Demokrati eller plutokrati

Per Molander

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- Vad är en plutokrati? Om du inte vet, ta reda på svaret.
- *”Hot mot den demokratiska processen och jämlikheten finns så snart olika deltagare i samtalet får olika utrymme och olika stort inflytande över de beslut som fattas”*. Kan du se några sådana sammanhang eller situationer där den demokratiska processen hotas för att alla inte är delaktiga? Ge exempel!
- Håller du med författaren om att *”Partierna har kommit att likna företag som bjuder ut förslag på en politisk marknad i stället för att vara organisationer burna av idéer och analys. Program och initiativ lanseras som varor via massmedia i kostnadskrävande kampanjer.”*? Om du håller med, kan du ge exempel! Och om det är så, vilka konsekvenser får det?
- Hur ser du på jämförelsen mellan Sverige och USA i texten?
- Öppen diskussion; vad tror ni att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Låt er inte skrämmas av terrorismen!

Thomas Olsson

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- *”Det tas helt enkelt för givet att det som avses (när man talar om terrorism) är våldshandlingar med rötter i olika varianter av islamistisk ideologi”,* står det i texten. Håller du med?
- Hur används begreppet terrorism i media och i samhällsdebatten? Finns det några problem kring detta?
- Vad är terrorism enligt dig och vem tycker du definierar begreppet?
- Öppen diskussion; vad tror ni att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Att vara solidarisk med andra är att försvara dina egna rättigheter

Nalin Pekgul

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- Möter du antisemitism och/eller islamism i din vardag? Berätta!
- *”Under många år har jag oroat mig för att kunskapen om antisemitismen och dess följor är så låg bland muslimer.”* Vad vet du om detta? Om du själv är muslim, hur bemöter du detta påstående?
- Vilken symbol bär du eller skulle kunna tänka dig att bära för att markera människors rätt att vara olika?
- Öppen diskussion; vad tror du att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Folkbildning 2.0

Kristina Persson

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- Vilket ansvar har politikerna för demokratin? Finns det något eller några de missat? Finns det något som borde göras på annat sätt?
- *”Vilka är de kunskapsbehov som 2020-talets medborgare kommer att ha? Hur ska pedagogiken bli så attraktiv att den kan konkurrera med Netflix och dataspel?”* Tankar kring citatet?
- Hur kan folkbildningen svara på ovanstående fråga och hur kan folkbildningen svara på frågan med blicken riktad mot framtiden?
- Öppen diskussion; vad tror du att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Är musikbranschen odemokratisk?

Sara Hjellström (SHY Martin)

Nirob islam (SHY Nodi)

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- Texten handlar om den svenska framgångsrika musikbranschen, där artister nu har hela nätet och hela världen som sin arena? Vad svarar du på frågan; Är musikbranschen demokratisk eller odemokratisk?
- Alla kan ta plats på nätet, ändå beskriver författarna att det fallerar inom musikbranschen när det kommer till jämställdhet. Hur kan det förändras, ge konkreta förslag!
- #Metoo revolutionerade många branscher och yrkesgrupper hösten 2017. Hur ser det ut med jämställdheten i din bransch, på ditt jobb och i dina sammanhang? Vad kan du göra för att bidra till att alla kan ta plats på lika villkor?
- Öppen diskussion; vad tror du att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Utan biljett

Gellert Tamas

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- Minns du bilden av den treårige Alan Kurdi? Hur påverkades du? Var det rätt att publicera den? Motivera ditt svar.
- Vad tänker du om civilsamhällets stora insatser hösten 2015 när så många på flykt kom till Sverige? Är det en demokratis ansvar att ta emot människor på flykt?
- Många har öppnat sina hem och hjälpt till att välkomna nyanlända. Kan vi lära oss något av den medmänskligheten?
- Öppen diskussion; vad tror du att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Vi måste prata om den förbannade kortsiktigheten

Anders Wijkman

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- Vilka långsiktiga frågor och utmaningar ser du som extra angelägna när du tänker på att den här världen ska lämnas över till efterföljande generationer?
- *"Hur ska morgondagens idéer se ut?"*, frågar författaren, som tycker att det är dags för en omställning anpassad till vår tid, och framtid. Vad tycker du bör stå högst på agendan?
- Vilka krav, när det kommer till miljön, kan ställas på politikerna? Hur kan frågan kopplas till demokrati?
- Vad är du beredd att göra för att ta ansvar för miljön och framtiden?
- Öppen diskussion; vad tror du att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Ut mot de nya torgen

Per Wirtén

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- Författaren beskriver missionskyrkan som en mikroversion av den nationella demokratin. Om du reflekterar över din vardag eller blickar tillbaka till barndomen, kan du se "sammanhang" som präglats eller präglas av Sveriges demokratiska tradition?
- *"För att lyckas försvara demokratin och rättssamhället mot angreppen måste vi fullborda språnget framåt, ut mot de nya torgen."* Vilket tycker du är det nödvändiga språnget framåt och vilka är de nya torgen?
- Vilka människor möter vi på de nya torgen och vilka människor bör mötas?
- Tycker du att demokratin behöver utvecklas? I så fall, hur?
- Öppen diskussion; vad tror du att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Rösta med fingrarna!

Nina Wormbs

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- Vilka funderingar får du kring media och spridning av nyheter, respektive sakfrågor, på nätet kopplade till det amerikanska presidentvalet 2016? Hur mycket tror du att yttre påverkan styrde valutgången?
- Tror du att val i Sverige är lika "styrda"?
- *"Helt vanliga tidningssajter har sedan länge klurat ut de mest lockande rubrikerna, och genom att vrida till det ytterligare ett par varv lockas vi att läsa även om vi inte vet var på nätet vi har hamnat eller ens var ifrån vi kommer. Teknicsociologen Zeynep Tufekci liknar detta vid människans begär efter sött och fett, vi har svårt att avstå när det finns framför oss."* Hur agerar du på nätet? Vilka rubriker lockar dig och var hittar du ditt söta och feta? Vilka artiklar delar du, och varför?
- Ser du ett behov av att ändra dina nätvanor? Hur skulle du bättre kunna utnyttja nätet för att bidra till det demokratiska samtalet/mötet?
- Öppen diskussion; vad tror du att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

Den hackade medborgaren

Timothy Collins, Christian Landgren och Per Ödling

Antingen har någon förberett högläsning av texten eller så har alla redan läst den eller så läser ni tyst på plats.

Gå varvet runt och låt först alla ge en spontan reaktion på texten utan att någon kommenterar.

Samtalsfrågor

- Vad gör du på nätet? Kan du se att dina nätvanor påverkar ditt flöde? Hur då? Och vad tror du att just dina "klick" spelar för roll?
- Har de sociala plattformarna blivit så bra att de kan trollbinda oss? Teknologin benämns allt oftare som "brain hacking". Håller du med, eller är beskrivningen överdriven? Är du dina val framför skärmen fria?
- Har du lärt dig något nytt i det här kapitlet, som får dig att vilja ändra dina nätvanor?
- Öppen diskussion; vad tror du att författaren vill säga med texten?
- Vilka råd tar du med dig?

